

ომის დანაშაულების დასჯა: სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალები

საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი მიმართულია შეიარაღებული კონფლიქტის მსხვერპლთა დაცვისა და ომის წარმოების საშუალებებისა და მეთოდების შეზღუდვისაკენ. ამ სამართლის მძიმე დარღვევები ომის დანაშაულებს წარმოადგენენ. მათზე პასუხისმგებელი პირები უნდა გასამართლდნენ და დაისაჯონ. 1990-იან წლებში შეიქმნა საერთაშორისო სისხლის სამართლის ორი ტრიბუნალი, რომელთაგან პირველი ნახევარი საუკუნის განმავლობაში მოქმედებდა. მათ აქვთ უფლებამოსილება, გაასამართლონ პირები ომის დანაშაულებისათვის, რომლებიც ჩადენილ იქნა კონკრეტულ კონფლიქტებში. მოლაპარაკებები მუდმივმოქმედი საერთაშორისო სასამართლოს შექმნის თაობაზე დასრულდა 1998 წელს რომის სტატუტის მიღებით.

საგანგებო (ad hoc) ტრიბუნალები

რეგიონული და საერთაშორისო სასამართლოები, როგორცაა მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო, მნიშვნელოვან საშუალებას წარმოადგენენ დავების გადაწყვეტისა და საერთაშორისო სამართლის დაცვის უზრუნველყოფისათვის. ამგვარ სასამართლოებს, როგორც წესი, აქვთ იურისდიქცია მხოლოდ სახელმწიფოების მიმართ. მცირე გამოწვევებით, როგორც არის მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ შექმნილი ნიურნბერგის ტრიბუნალი, ინდივიდების დანაშაულებრივი ქმედებები შიდა ეროვნული სასამართლოების კომპეტენციაში შედიოდა. თუმცა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა იმგვარი საერთაშორისო სასამართლოების შექმნის მიმართულებით, რომლებიც გაასამართლებენ ინდივიდებს, რომელთაც კონკრეტული მძიმე დანაშაულები ჩაიდინეს.

გაერთიანებული ერების უსაფრთხოების საბჭომ, რომელიც მოქმედებს გაერთიანებული ერების ქარტიის მე-7 თავის საფუძველზე, ჩამოაყალიბა სისხლის სამართლის ორი საერთაშორისო სასამართლო. ეს ტრიბუნალები „საგანგებო“ (ad hoc) ისინი შეიქმნა იმ დანაშაულების დასასჯელად, რომლებიც ჩადენილ იქნა ორ კონკრეტულ კონტექსტში: ყოფილ იუგოსლავიასა და რუანდაში.

ჰააგის ტრიბუნალი

ყოფილი იუგოსლავიის საერთაშორისო სისხლის სამართლის ტრიბუნალი, დაფუძნებული ჰააგაში (ნიდერლანდები), შეიქმნა უსაფრთხოების საბჭოს # 808 რეზოლუციით 1993 წლის თებერვალში. მისი იურისდიქცია შეზღუდულია ყოფილ იუგოსლავიაში 1991 წლის შემდეგ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედებებით და მოიცავს დანაშაულთა ოთხ კატეგორიას:

- i. 19149 წლის ჟენევის კონვენციის მძიმე დარღვევები
- ii. ომის კანონებისა და ჩვეულებების დარღვევები
- iii. გენოციდი და
- iv. დანაშაულები ადამიანობის წინააღმდეგ.

ეს დანაშაულები განსაზღვრულია ტრიბუნალის სტატუტში.

ტრიბუნალს ინდივიდთა ფართო წრის წინააღმდეგ გამოსცა საბრალდებო აქტები, დანაშაულზე ფორმალური ბრალდებები. თუმცა ამ პირთა უმეტესი ნაწილი ჯერ კიდევ თავისუფალია, ზოგი მათგანი დაკავებულ იქნა და გასამართლდა. ტრიბუნალმა მიღებული აქვს მთელი რიგი გადაწყვეტილებები პროცედურულ და არსებით საკითხებზე. პირველი სასამართლო პროცესი გაიმართა 1997 წლის მაისში.

არუმას ტრიბუნალი

რუანდას საერთაშორისო სისხლის სამართლის ტრიბუნალი, დაფუძნებული არუშაში (ტანზანია), შეიქმნა უსაფრთხოების საბჭოს # 955 რეზოლუციით 1994 წლის ნოემბერში. მისი იურისდიქცია შეზღუდულია რუანდაში ან რუანდის მოქალაქეების მიერ მეზობელ სახელმწიფოებში 1994 წელს ჩადენილი დანაშაულებით. ის მოიცავს სამი კატეგორიის დანაშაულებს, როგორც ეს განსაზღვრულია ტრიბუნალის სტატუტში:

- i. გენოციდი
- ii. დანაშაულები ადამიანობის წინააღმდეგ და
- iii. 1949 წლის კონვენციისა და II დამატებითი ოქმის საერთო მე-3 მუხლის დარღვევები (ისინი განსაზღვრავს წესებს, რომლებიც შეეხება არასაერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტებს).

არუმას ტრიბუნალს მიღებული აქვს მთელი რიგი გადაწყვეტილებები სამართლებრივ საკითხებზე. ტრიბუნალში პირველი სასამართლო განხილვა დაიწყო 1997 წლის იანვარში.

თითოეულ ტრიბუნალს ყავს უსაფრთხოების საბჭოს მიერ წარდგენილი სიიდან გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეის მიერ არჩეული თერთმეტი მოსამართლე, ასევე გაერთიანებული ერების გენერალური მდივნის მიერ დანიშნული რეგისტრატორი, რომელიც პასუხისმგებელია ადმინისტრირებაზე. ტრიბუნალს ყავთ საერთო პროკურორი, რომელიც გაერთიანებული ერების გენერალური მდივნის წარდგინებით არის დანიშნული უსაფრთხოების საბჭოს მიერ, და საერთო სააპელაციო პალატა.

ნაბიჯები სისხლის სამართლის მუდმივმოქმედი საერთაშორისო სასამართლოსაკენ

1950-იანი წლებიდან მოყოლებული გაერთიანებული ერები განიხილავდა იმგვარი სისხლის სამართლის *მუდმივმოქმედი* საერთაშორისო სასამართლოს შექმნის საკითხს, რომლის იურისდიქცია გავრცელდებოდა დანაშაულებზე მათი ჩადენის ადგილისა და დროის მიუხედავად. დისკუსიები განახლდა 1994 წელს, როცა გაერთიანებული ერების გენერალურმა ასამბლეამ შექმნა კომისია სისხლის სამართლის სასამართლოს სტატუტის პროექტის განსახილველად. ამას მოყვა სისხლის სამართლის მუდმივმოქმედი საერთაშორისო სასამართლოს შესაქმნელად მოსამზადებელი კომიტეტის შეკრება. მოსამზადებელ კომიტეტში

დისკუსიებს მოყვა 1998 წლის რომის დიპლომატიური კონფერენცია, რომელზეც დამტკიცებულ იქნა სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს სტატუტი.

საერთაშორისო სასამართლოები და სახელმწიფოები

სახელმწიფოებს აქვთ ღია ვალდებულება, ითანამშრომლონ ჰააგისა და არუმას ტრიბუნალებთან. ეს მოიცავს, საჭიროების შემთხვევაში, იმგვარი კანონმდებლობის დამტკიცებას, რომელიც უზრუნველყოფს მტკიცებულებათა შეკრებისა და იმ პირთა დაკავებასა და გადაცემას, ვისაც ბრალი ედებათ ტრიბუნალების იურისდიქციაში შემავალი დანაშაულების ჩადენაში.

გარდა ამისა, სახელმწიფოებს თვითონაც ეკისრებათ ვალდებულება, მათ საკუთარ ეროვნულ სასამართლოებში გაასამართლონ პირები, ვისაც ბრალი ედებათ ჰუმანიტარული სამართლის ძირითადი ხელშეკრულებების (1949 წის ჰააგის კონვენციები და 1977 წლის I დამატებითი ოქმი) სერიოზულ დარღვევებში ან ისინი სხვა სასამართლოებს წარუდგინონ გასასამართლებლად. ამის მიუხედავად, სახელმწიფოებს არ ეხსნებათ ვალდებულება, სერიოზულ დარღვევებზე პასუხისმგებელი პირები წარუდგინონ მართლმსაჯულებას, ხოლო შიდა ეროვნული სასამართლოები კვლავაც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ომის დანაშაულებზე სისხლისსამართლებრივ დევნაში.

საერთაშორისო სასამართლოები და წესი

წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტი მხარს უჭერს ყოველგვარ ძალისხმევას, რომელიც მიმართულია საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის პროპაგანდისა და, განსაკუთრებით, ომის დანაშაულების დასჯისაკენ. ამ მხრივ საინტერესოა, რომ ეს უკანასკნელი მიესალმებოდა ჰააგისა და არუმას ტრიბუნალების შექმნას და აქტიურ მონაწილეობას იღებდა სისხლის სამართლის მუდმივმოქმედი საერთაშორისო სასამართლოს შექმნის მიზნით გამართულ მოლაპარაკებებში.